

RECENZIE

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE

(I. Negoîtescu)

**Prof. gr. I, ENACHE ANA-MARIA, (Lb. și lit. română,
Școala cu clasele I-VIII, Bolintin-Vale, Giurgiu).**

Istoria lui Negoîtescu este o operă de exil, cum el însuși specifică în prefața volumului apărut în 1991 la Editura Minerva care cuprinde scriitori din perioada 1800-1945.

Primul volum se întinde pe aproximativ 350 de pagini și este structurat foarte riguros în 15 capitole:

- I.** Începuturile prozei române.
- II.** Primii prozatori.
- III.** Romanul în Țările Românești până la Nicolae Filimon.
- IV.** Generația anilor '40 - Pașoptiștii.
- V.** Înainte de „Junimea”. Latiniștii. Tradiționaliștii noi.
- VI.** Junimea.
- VII.** Adversarii junimismului.
- VIII.** Literatura română în jurul anului 1900 (1. Moștenirea critică a lui Constantin Dobrogeanu-Gherea; 2. Simbolistii macedonskieni; 3. Nemacedonskieni și sămănătoriști).
- IX.** Literatura dramatică la 1900.
- X.** De la simbolism la expresionism.
- XI.** „Sburătorul”. Modernismul.
- XII.** Proza interbelică.
- XIII.** Lirica interbelică.
- XIV.** Literatura dramatică interbelică.
- XV.** Naționalismul. Existențialiștii.

La începutul fiecărui capitol este așezată câte o prezentare generală. Negoîtescu are o metodă de expunere foarte ordonată, istoria lui cuprinzând capitole foarte bine delimitate; încearcă să scrie o istorie literară altfel decât cea a lui G. Călinescu, axată cu precădere numai pe judecata critică. De altfel, îi aduce lui Călinescu numeroase reproșuri presărate, mai mult sau mai puțin subtil, în analiza diferiților scriitori. De exemplu:

- 1) „*Istoria literară de la origini până în prezent*” este o impresionantă colecție de preferințe și dezgusturi, de plăsmuiri chiar, în sensul satisfacerii gustului pantagruelic al autorului”, „opera aceasta nu este totuși, ca istorie, o construcție solidă, căci îi lipsesc punctele de sprijin ideologice.” (p. 187-188).
- 2) „Disproporțiile în tratarea scriitorilor, aprecierile contestabile tot mai izbitoare cu trecerea timpului, diviziunile arbitrare, sintezele ori analizele insuficiente sau rău plasate, reaua cunoaștere sau ignorarea unor opere(...). Marele merit al lui Călinescu în această *Istorie*, ce ar suferi o adevărată catastrofă dacă și-ar pierde materialul ilustrativ, plastic și textual, intrat în structura ei, dându-i configurația de montaj „genial” și „monumental”, este gestul unic și memorabil prin care autorul a aruncat peste devenirea noastră literară o primăvară eternă, germeii înșiși ai vieții”, dar chiar și în „genialitatea ei e o enormă improvizație.” (p. 188).

3) Biografiei lui Eminescu (*Viața lui Mihai Eminescu*) „îi lipsește suflul genialității.”

Pe Călinescu nu îl consideră decât un discipol infidel al lui Lovinescu, a cărui istorie i-a servit drept model moral lui Negoțescu, după cum el însuși mărturisește. Despre Cioculescu afirmă că are un stil *sec, ponderat* („Pe cât de *manevrat* e stilul critic al lui Vl. Streinu, pe atât de *sec, de ponderat* e cel al lui Șerban Cioculescu.” - p. 193).

Datele biografice, anecdotele, portretele lipsesc din această istorie literară. Se vrea o istorie exclusiv critică, dar din punct de vedere artistic este foarte săracă, este folosit un stil neutru, presărat de termeni neologici care îngreunează lectura; nu mai este o istorie didactică, așa cum poate fi considerată cea a lui Cioculescu, iar „savurosul” stil călinescian lipsește cu desăvârșire.

Negoțescu scoate în evidență opere intrate în rutină, iar uneori încearcă să răstoarne ierarhii bine consolidate de școală. Rezolvă, într-o oarecare măsură, și disproporția în tratarea scriitorilor pe care i-o reproșa lui Călinescu: fiecărui scriitor îi rezervă între o jumătate de pagină până la cel mult șapte pagini. În ordine crescătoare: scriitorii „minori” (o jumătate de pagină; de ex: Victor Ion Pop, Sergiu Dan, Mircea Damian, Ion Marin Sadoveanu ș.a.), iar cei mai importanți dispun de cinci, șapte pagini.

Se poate observa la acest istoric literar o lectură destul de recentă a operelor pe care le aduce în discuție și un gust sigur, format probabil și prin parcurgerea marii literaturi, însă el nu folosește formulele sintetice care l-au făcut pe Călinescu să traverseze veacurile și uneori este prea exaltat în prezentarea unor scriitori.

În privința judecății critice a lui Negoțescu există lucruri care nasc semne de întrebare. De exemplu, *Enigma Otiliei* este, spunea el, un roman comic: „comicului tehnic al romanului adăugându-i-se comicul propriu al eroilor: toți sunt personaje de comedie caragialească, având ticurile, resorturile mecanice ale eroilor caragialești.” (p. 185).

Romanul *Legea minții* al lui Agârbiceanu i se pare cel mai interesant, însă de *Arhanghelii* nici nu amintește măcar. Gala Galaction „a scris nenumărate pagini de proză mizerabilă” și îl numește „un scriitor epic părăsit de darul povestirii, așadar în postură de cântăreată care și-a pierdut glasul.” (p. 203)

Dintre romanele lui Liviu Rebreanu, îl preferă pe cel polițist, *Amândoi*: „N-a izbutit Rebreanu să dea un mare cuprins artistic, simbolicului său *Ion*, și a eșuat deplorabil scrutând conștiința lui Puiu Faranga, în *Ciuleandra*. Totuși, în *Amândoi* printr-o ireproșabilă tramă epică, ce îi conferă incontestabilul meșteșug profesional a filtrat esențele cele mai amare și mai obscure ale unui veritabil destin campestru.” (p. 216). Cel mai bun roman al lui Gib Mihăescu este considerat *Zilele și nopțile unui student întârziat* pentru că abia aici scriitorul „ajunge la treapta iubirii”. *Logodnicul* este superior *Ciclului Hallipilor*, iar „Camil Petrescu este un înverșunat misogin, care vrea să-și întemeieze atitudinea pe o cât mai precisă analiză a faptelor, dar în ultimile lucrări dramatice ale sale (*Act venețian, Jocul ielelor*), postura femeii tratate cu nedisimulat dispreț e penibilă și degradantă, ceea ce contribuie la ratarea lor.” (p. 249). „În *Ultima noapte*, femeia, care de altfel a fost umilitor expusă unui curs de istoria filosofiei, în patul conjugal, este schematic, vag, fantomatic prezentată. În *Patul lui Procust*, prostituata Emilia e persecutată de autor până la inumanitate, încât personajul devine neverosimil.” (p. 249). Romanul *În credința celor șapte sfeșnice* de Victor Papilian „trebuie clasat printre cele mai importante romane din literatura noastră, unic prin problematica sa.” (p. 207).

Și dacă pe Iorga îl considera un mare dramaturg, făcând o întreagă clasificare a pieselor sale de teatru, cel de-al doilea mare poet romantic al nostru nu este nimeni altul decât Mihai Beniuc: „Nimic nu poate stârni mai puternic antipatiile unui atare vizionar, decât modul de viață burghez, existența omului tip pe care el și-o imaginează cu o ironie calmă, dar muncitoare.

Îi va răspunde, deci, printr-o boemie dionosiacă (*Eu, băutor de vin și mare meșter/ În cântec de iubire și de moarte*), așa cum îi va răspunde și printr-o erotică ferventă și rezonantă, sentimentală și liberă, care face din Beniuc poate cel mai percutant poet al iubirii din literatura noastră, după Eminescu.” (p. 325).

În ceea ce privește pe marele nostru romantic, Negoieșcu nu face nici o excepție și îi acordă și lui numai șapte pagini, oprindu-se cu precădere asupra prozei publicistice și asupra concepției sale politice și sociale. Estetismul lui Creangă îl apropie de cel al lui Mateiu Caragiale: „Ambii mizând pe filologie, pe valorile de expresie ale prozei românești, pe *poezia* prozei și, ca atare, ambii intraductibili” și „faptul că românii îl învață încă de copii în școli, deși prin întreaga lui litotă el se refuză naivilor, constituie o anormalitate pedagogică, o bizarerie ce se explică prin sărăcia de tradiție.”

Pe lângă aceste aspecte trebuie să precizez și faptul că *Istoria* lui Negoieșcu este foarte riguros construită, încercând parcă să aplice el însuși preceptele teoretice pe care le reproșă lui Călinescu, nereușindu-i mereu în practică, dar realizând o privire generală asupra literaturii române dintr-un unghi, aș spune, diferit. Și, de ce să nu recunoaștem, putem accepta și alte puncte de vedere decât cele „tradiționale.”